

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ**

© Нагаєв В.М.

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва,

Информация об авторе:

Нагаєв Віктор Михайлович: ORCID: 0000-0002-3130-6112 nagaev_centra@mail.ru; доктор педагогічних наук, професор кафедри менеджменту організацій ”; Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва; п/в “Комуніст–1, Харківський район, Харківська область, 62483, Україна.

Розглянуто теоретичні, методичні та методологічні аспекти формування професійно-етичної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних аграрних закладів. Запропоновано професійно-кваліфікаційну модель майбутнього педагога аграрного вишу в контексті розвитку його моральних цінностей.

Ключові слова: професійна компетентність; професійно-етична компетентність; професійно-етична компетентність педагога вищого навчального аграрного закладу.

Нагаєв В.М. «Формирование профессионально-этической компетентности будущих педагогов высших учебных аграрных заведений»

Рассмотрены теоретические, методические и методологические аспекты формирования профессионально-этической компетентности научно-педагогических работников высших учебных аграрных заведений. Предложена профессионально-квалификационная модель будущего педагога аграрного вуза в контексте развития его моральных ценностей.

Ключевые слова: профессиональная компетентность; профессионально-этическая компетентность; профессионально-этическая компетентность педагога высшего учебного аграрного заведения.

Nagaev V. «Forming of Professionally-Ethics Competence of Future Teachers of Higher Educational Agrarian Establishments»

The theoretical, methodical and methodological aspects of forming of professionally-ethics competence of scientifically-pedagogical workers of higher educational agrarian establishments are considered. The professional qualifying model of future teacher of agrarian institute of higher is offered in the context of development of his moral values.

Keywords: professional competence; professionally-ethics competence; professionally-ethics competence of teacher of higher educational agrarian establishment.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науково-практичними завданнями. В умовах динамічного розвитку гуманістичної спрямованості вищої освіти України, від педагогів вищих навчальних аграрних закладів вимагаються не лише фундаментальні знання у галузі соціальних дисциплін, але й у сфері професійно-моральної компетентності. Науково-педагогічний працівник (НПП) – це педагог, вихователь і науковець одночасно. При цьому він має бути не просто лектором, грамотним організатором навчального процесу, але й вихователем, наставником, зразком порядності і моральності для молодого покоління. Така педагогічна діяльність має базуватися на гуманістичній парадигмі життєтворчості на основі гуманізації та гуманітаризації освітньої діяльності. Крім того педагоги вищих навчальних аграрних закладів повинні розуміти, що вони прищеплюють майбутнім фахівцям-аграріям морально-етичні цінності, які будуть

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

впроваджуватися у соціальне середовище на селі. Ця особливість вимагає від науково-педагогічних працівників поєднання фундаментальних фахових критеріїв з етичною спрямованістю професійної підготовки, раціональним стилем керівництва, соціальним досвідом [7]. Це положення доводить необхідність підвищення професійно-етичної компетентності майбутніх педагогів аграрних вишів на основі формування соціального досвіду як освітнього результату.

Аналіз останніх досліджень і визначення невирішених аспектів даної проблеми.

Як відомо, професійна етика – це сукупність норм і правил, що регулюють поведінку фахівця на основі загальнолюдських моральних цінностей, з урахуванням особливостей його професійної діяльності й конкретної ситуації. Вона займає особливе місце в системі етичного знання й освіти, виступаючи невід’ємною складовою підготовки й діяльності фахівця. Педагогічна етика є самостійним розділом етичної науки й вивчає особливості педагогічної моралі, з’ясовує специфіку реалізації загальних принципів моральності в сфері педагогічної праці, розкриває її функції, специфіку змісту принципів і етичних категорій [6].

Виражаючи різні за значенням аспекти і функції моралі, система етичних категорій не є довільною, вона відтворює реальну структуру моралі. Різноманітні аспекти і функції моралі відображені в таких категоріях, як моральна діяльність, моральні відносини, моральна свідомість, добро і зло, обов’язок, совість, честь, гідність, відповідальність та ін. До цих категорій примикає ряд інших, наприклад, поняття моральної норми, що свідчить про єдність категорій етики. Професійна етика покликана дати теоретичне обґрунтування сутності трансформації загальних норм і принципів моралі до специфічних умов професійної діяльності людей відповідно до уявлень про професійний обов’язок, благо, добро, справедливість, совість, честь та інші моральні цінності.

Для визначення компонентної структури професійно-етичної компетентності майбутніх педагогів вищих навчальних аграрних закладів (ВНАЗ) розглянемо інтегральну характеристику змісту педагогічної діяльності – професійну компетентність. Компетентність – це об’єктивна категорія, яка фіксує суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати в широкій сфері діяльності людини. Професійна компетентність включає такі якості як: організаційно-управлінська культура, педагогічна культура, економічна культура, культура наукової діяльності, правова культура, досвід організації педагогічної діяльності та ін. Кожна з цих груп спирається на цілком конкретні за змістом первинні якості.

О.А. Грішнова поєднує професійну компетентність з поняттям «кваліфікація працівника», яку визначає як сукупність загальної і спеціальної професійної освіти людини; необхідних знань, умінь, практичних навичок та соціального досвіду для виконання у даних організаційних умовах певних видів діяльності визначеної складності [4, с. 93].

В.О. Сухомлинський постійно підкреслював, що вчитель повинен приваблювати вихованців, надихати їх своєю цілісністю, красою ідейно-життєвих поглядів, переконань, морально-етичних принципів, інтелектуальним багатством, працьовитістю. Педагог виховує, передусім, своєю думкою, своїм мисленням. Він має бути провідником до вершин моралі, культури [11].

Наведені вище положення доводять, що професійно-етична компетентність має відповідати певним напрямам професійної діяльності людини і мати структурно-функціональну побудову у вигляді моделі компетентності фахівця. Одним із проблемних аспектів, що визначають можливість досягнення якісно нового рівня моральної культури педагогів аграрних вишів є запровадження моделі їхньої професійно-етичної підготовки.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні компонентів професійно-етичної компетентності сучасного науково-педагогічного працівника вищого навчального аграрного закладу як творчої особистості на основі розробки інваріантної моделі за критерієм сформованості соціального досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні існує досить широка розбіжність у підходах до визначення професійно-етичних якостей, яких вимагають від

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

особистості педагога вищого навчального аграрного закладу. Безсумнівно, що всі вони прагнуть якнайповніше відтворити універсальний характер педагогічної діяльності та самої професії викладача і його особистості. Однак, в умовах оновлення змісту освіти за європейськими стандартами, діяльність педагогів аграрних вишів істотно ускладнюється. Суперечливі явища сучасної соціально-економічної української дійсності впливають на життя й діяльність викладача вищої школи. Від результатів його діяльності, його інтелектуального пошуку й світовідчуття значною мірою залежить доля не лише вищої освіти, але й країни в цілому.

Сучасний викладач – це людина, яка здійснює діяльність у навчанні, вихованні, розвитку творчого потенціалу студентів, веде активну науково-дослідну роботу та громадську діяльність бере участь в інших видах організаційних робіт. Студенти потребують викладача, який володіє особистісним авторитетом, політичною зрілістю, розвиненими організаторськими здібностями, високою культурою поведінки, бездоганим знанням предмету й умінням зацікавити своїми знаннями. Викладач вишу – це особистість, якій властиві конкретні якості, що є передумовою успішного здійснення його діяльності. На діяльність і результати роботи педагога впливають його темперамент, характер, тип особистості, обрані ним технології й методики навчання, а також його авторитет для студентів. Бути прикладом для студентів в одязі, вчинках, словах, приватному й громадському житті дуже непросто. Не можна забувати - якщо студенти засумніваються в моральних якостях викладача, перестануть вірити його словам, підозрюватимуть його в нещирості, він не зможе бути для них авторитетом.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

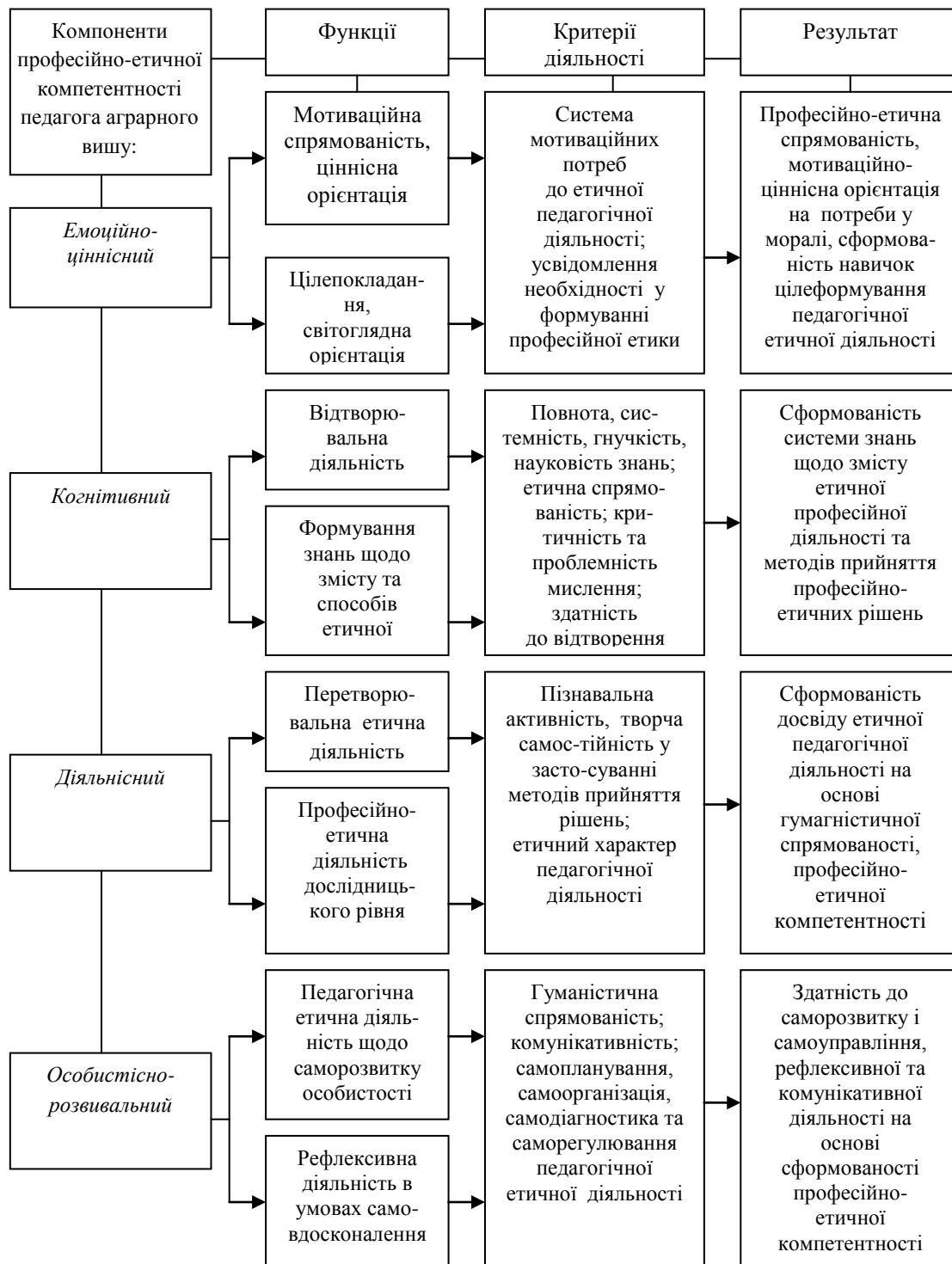

Рис. 1. Модель професійно-етичної компетентності педагога ВНАЗ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Аналізуючи результати досліджень інституту діагностики здібностей до управління (Німеччина), Г. Борман сформував систему найважливіших професійних якостей педагога-менеджера які, на нашу думку, також можуть бути використані науково-педагогічними працівниками вищих навчальних аграрних закладів. Основні з них: розумові здібності (творче мислення, аналітичність розуму, здатність давати оцінку); соціальна адаптивність (комунікабельність, сила переконання, наполегливість, уміння співпрацювати в колективі); ставлення до працівників (зацікавленість, формування мотивації до праці, надійність, уміння спілкуватися); ставлення до роботи (ініціативність у прийнятті рішень, здібності до планування та прогнозування, вміння організувати і контролювати, сприйняття нового) [2]. Підтверджуючи останнє, І.В.Гавриш доводить необхідність розвитку у майбутніх педагогів інноваційних навичок [3]. Готовність до інноваційної діяльності автором розглядається як передумова досягнення високого рівня творчого досвіду і, як наслідок, професійної підготовки кадрів.

Аналіз компетентнісного підходу у дослідженнях С.А.Алифанова, Й.С.Завадського, С.М.Іванюти, П.Г.Лузана, В.І.Свистун, Д.В.Чернілевського, В.М.Чернокозової [1; 6; 9–13] дозволив визначити складники професійно-етичної компетентності майбутнього педагога аграрного вишу і, на цій основі, розробити відповідну модель його педагогічної діяльності за критерієм сформованості соціального досвіду (рис. 1).

Модель професійно-етичної компетентності педагога розуміємо як інтегративну структуру, складниками якої є такі компоненти: емоційно-ціннісний (мотиваційні потреби, інтереси, цілі та цінності педагогічної діяльності); когнітивний (повнота, системність, гнучкість знань, їх науковий характер, етична спрямованість знань); діяльнісний (пізнавальна активність, творча управлінська діяльність, уміння і навички вирішувати соціальні завдання, лідерські здібності, мистецтво управління); особистісно-розвивальний (здатність до саморозвитку, уміння і навички самоуправління та рефлексивної діяльності, гуманістична спрямованість особистості).

Модель професійно-етичної компетентності науково-педагогічного працівника аграрного вишу як творчої особистості визначає цілі і зміст педагогічної діяльності в системі підготовки кадрів сільськогосподарського виробництва. Враховуючи державні вимоги до професійної компетентності викладачів вишів, можна запропонувати адекватні функціональні моделі діяльності науково-педагогічних працівників на рівні сформованості їхньої професійно-етичної компетентності.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі аналізу змісту навчально-виховного процесу доведено, що специфічною ознакою професійної діяльності педагогів у вищому навчальному аграрному закладі є її соціальний, етичний і творчий характер. Етична спрямованість і лідерські здібності є невід'ємними рисами викладачів аграрних вишів. При цьому морально-етичні якості педагогів є передумовою їхніх високих професійних здібностей. На цій основі визначено структурні компоненти моделі професійно-етичної компетентності науково-педагогічного працівника вищого навчального аграрного закладу: емоційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-розвивальний. Наведені вище положення дають підстави для подальшого дослідження даного напрямку на основі моделювання функцій ефективної педагогічної діяльності викладачів в умовах компетентнісного підходу щодо розвитку творчого соціального досвіду педагогічних кадрів вищих навчальних аграрних закладів.

Список використаних джерел

1. Алифанов С. А. Основные направления анализа лидерства / С. А. Алифанов // Вопросы психологии. – 1991. – № 3. – С. 90–97.
2. Борман Г. Менеджмент / Г. Борман, Л. Воронина, М. Федерман. – Гамбург, 1995. – 765 с.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

3. Гавриш И. В. Формирование теоретической готовности к инновационной деятельности как одно из условий педагогического творчества / И. В. Гавриш // Творческая самореализация личности в контексте профессионально-педагогической культуры : материалы Всерос. научн.-практ. конф. – Белгород : БелГУ, 2001. – С. 85–88.
4. Грішнова О. А. Людський капітал: Формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – Київ : Знання, 2001. – 254 с.
5. Завадський Й. С. Менеджмент : підручник. Т. 1 / Й. С. Завадський. – Київ : УФІМБ, 1998. – 542 с.
6. Зайченко І. В. Етика викладача вищої школи: навч. посіб. / І. В. Зайченко, А. А. Каленський, Т. Ф. Мельничук. – Київ: НУБіП України, 2013. – 240 с.
7. Іванюта С. М. Професійно-кваліфікаційна модель менеджера сільськогосподарського формування / С. М. Іванюта // Науковий вісник національного аграрного університету. – Київ, 2001. – № 44. – С. 30–33.
8. Лузан П. Г. Теорія професійної підготовки спеціалістів / П. Г. Лузан, П. М. Решетнік, Н.С. Журавська. – Київ: Вид-во НАУ, 2003. – 130 с.
9. Меттіні Є. Етика менеджменту у творчості А. С. Макаренка: шлях до розвитку особистості / Є. Меттіні // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. пр. / ПНПУ ім. В. Г. Короленка. — Полтава, 2011. – Вип. 8, ч. 1. – С. 213–217.
10. Свистун В. І. Управлінська компетентність фахівців-аграрників : сучасні тенденції та основні напрями формування / В. І. Свистун // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2005. – № 2. – С. 103–110.
11. Сухомлинський В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский ; [сост. С. Соловейчик]. – 3-изд. – М.: Политиздат, 1979. – С. 168.
12. Духовна культура особистості: навч. посіб. / Д. В. Чернілевський, П. М. Таланчук, М. Б. Євтух [та ін.]. – 3-е вид. – Вінниця: Глобус-Прес, 2013. – 416 с.
13. Чернокозова В. Н. Этика учителя / В. Н. Чернокозова, И. И. Чернокозов. – Киев: Радянська шк., 1973. – 176 с.

References

1. Alyfanov, SA 1991, 'Osnovnyye napravleniya analiza liderstva', *Voprosy psikhologii*, no. 3, pp. 90-97.
2. Borman, H, Voronina, L & Federman, M 199, *Menedzhment*, Gamburg.
3. Havrysh, YV 2001, 'Formyrovaniye teoreticheskoi gotovnosti k ynnovatsionnoi deyatelnosti kak odno iz usloviy pedagogicheskogo tvorchestva', *Tvorcheskaya samorealyzatsiya lichnosti v kontekste professionalno-pedagogicheskoi kultury* : materialu Vseros. nauchn.-prakt. konf., BelHU, Belgorod, pp. 85-88.
4. Hrishnova, OA 2001, *Liudskiy kapital: Formuvannia v systemi osvity i profesiinoi pidhotovky*, Znannia, Kyiv.
5. Zavadskiy, IS 1998, *Menedzhment*, Vol. 1, UFIMB, Kyiv.
6. Zaichenko, IV, Kalenskiy, AA & Melnychuk, TF 2013, *Etyka vykladacha vyshchoi shkoly*, NUBiP Ukrainy, Kyiv.
7. Ivaniuta, SM 2001, 'Profesiino-kvalifikatsiina model menedzhera silskohospodarskoho formuvannia', *Naukovyi visnyk natsionalnoho ahrarnoho universytetu* no. 44, pp. 30–33.
8. Luzan, PH. Reshetnik, PM & Zhuravka, NS 2003, *Teoriia profesiinoi pidhotovky spetsialistiv*, Vyd-vo NAU, Kyiv.
9. Ie. Mettini, Ye 2011, 'Etyka menedzhmentu u tvorchosti A. S. Makarenko: shliakh do rozvytku osobystosti', *Vytyky pedahohichnoi maisternosti*, iss. 8, ch.1. pp, 213-217, Poltava.
10. Svystun, VI 2005, 'Upravlinska kompetentnist fakhivtsiv-ahrarynykiv : suchasni tendentsii ta osnovni napriamy formuvannia', *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami*, no. 2, pp. 103–110.
11. Sukhomlynskiy, VA 1979, *O vospytanii*, 3-edn., Politizdat, Moskva, p. 168.
12. Chernilevskiy, DV, Talanchuk, PM & Yevtukh, MB e.a. 2013, *Dukhovna kultura osobystosti*, 3 edn., Hlobus-Pres, Vinnytsia.
13. Chernokozova, VN & Chernokozov, II 1973, *Etyka uchytelia*, Radianska shkola, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2015 р.

